

Aniela Dylus

Instytut Politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Recenzja książki: Tomasz Kownacki (2014), *Legitymizowanie systemu politycznego Unii Europejskiej*, Warszawa, 360 stron

Zainteresowania badawcze Autora recenzowanej tu monografii, związanego ze środowiskiem naukowym Uniwersytetu Warszawskiego, od początku koncentrowały się na problematyce integracji europejskiej. Zajmował się on różnymi aspektami i wymiarami tego procesu i spoglądał nań z różnych perspektyw teoretycznych. W kręgach politologicznych jego nazwisko kojarzone jest głównie z publikacjami poświęconymi systemowi politycznemu Unii Europejskiej i dynamice tego systemu. Wyróżnionym polem badawczym T. Kownackiego był przy tym Parlament Europejski: frakcje polityczne w jego obrębie, miejsce w systemie instytucjonalnym UE, relacje z innymi instytucjami – unijnymi i narodowymi, procedury decyzyjne itp. Autor podejmował także tematykę funkcjonowania Rady Unii Europejskiej, roli parlamentów narodowych w procedurach decyzyjnych w obrębie systemu politycznego UE, uwarunkowań wzajemnych relacji w tym systemie, kierunków jego modernizacji czy instytucji prezydencji. Jak widać, jest on jak najdalszy od wąsko-specjalistycznego zgłębiania jakiegoś drobnego szczegółu problematyki europejskiej. Kilka swych opracowań Kownacki poświęcił ruchom: alterglobalistycznemu i ekologicznemu. Przyjął przy tym perspektywę badawczą opartą na teorii nowych ruchów społecznych. Tylko pozornie problematyka ta nie ma punktów stykowych z wiodącym kierunkiem jego dociekań naukowych, tj. z legitymizacją UE. Okazało się bowiem, że te nowe podmioty, aktywne zarówno w państwach narodowych, jak i w przestrzeni ponadnarodowej, są zdolne do kreacji innowacyjnych sposobów działania, współpracy i metod wpływu na politykę.

Analiza treści publikacji Kownackiego pozwala stwierdzić nieprzypadkowo określony kierunek badawczy i wyraźny rozwój naukowy Autora. Wyborem problematyki poniekąd przygotowywał sobie grunt do podjęcia najbardziej dojrzałego przedsięwzię-

cia badawczego, zaprezentowanego następnie w monografii zatytułowanej *Legitymizowanie systemu politycznego Unii Europejskiej*, a przedłożonej w Uniwersytecie Warszawskim jako rozprawa habilitacyjna. Niektóre wcześniejsze ustalenia, zawarte w jego artykułach, wykorzystał zresztą w rozprawie. Konstatacja ta bynajmniej nie jest uwagą krytyczną. Przecież właśnie m.in. na podejmowaniu z różnych perspektyw tych samych problemów, uwzględnianiu nowych danych empirycznych, naświetlaniu różnych aspektów danego zagadnienia i doskonaleniu przy tym warsztatu metodologicznego polega rozwój nauki.

Pozytywnie ocenić trzeba najpierw sam wybór tematu omawianego tu dzieła. Jego tytułowe ujęcie trafnie i precyzyjnie artykułuje problem badawczy. Autor skupił swoją uwagę na jedynym w swoim rodzaju, skomplikowanym i rozproszonym legitymizowaniu systemu politycznego UE. Niewątpliwie temat pracy jest ambitny i trudny. Tocząca się wokół niego intensywna debata pośrednio wskazuje, że jest on istotny poznawczo, a wobec ciągłych narzekań na deficyty demokracji w UE, ważny również w perspektywie praktyki politycznej. Recenzowana tu monografia jest jednym z nielicznych w literaturze politologicznej, a pierwszym na gruncie polskim całościowym ujęciem tytułowego zagadnienia.

Cały tekst książki, a zwłaszcza jego „węzłowe” elementy: *Wstęp* i *Zakończenie*, świadczą o dużej erudycji i kulturze metodologicznej Autora. Potrafi on z perspektywy metateoretycznej przenikliwie spojrzeć na swoje dzieło. Na każdym etapie swych badań dokładnie „wiedział, czego chce” i umiejętnie realizował postawione cele. Zdawał też sobie sprawę z czekających go trudności. Wobec niektórych nierozstrzygniętych dotąd sporów, chociażby co do statusu UE, musiał opowiedzieć się za jednym ze stanowisk. Dokonał przy tym dojrzałego wyboru, identyfikując UE jako system polityczny *sui generis*. Doskonale znając mocne i słabe strony różnych możliwych perspektyw teoretycznych i metodologii, Autor zawsze trafnie wybierał te, które najlepiej przystawały do wyznaczonego przedmiotu badawczego i obiecywały najlepsze efekty. Nie czynił tego arbitralnie, ale po dogłębnym przeanalizowaniu przydatności danej teorii czy metody do wyznaczonego celu badawczego. W ten sposób powstał interesujący „produkt uboczny” czy też „wartość dodana” rozprawy w postaci syntetycznej i krytycznej charakterystyki różnych teorii legitymizacji (np. opartych na uznaniu, na reprezentacji, na gruncie stosunków międzynarodowych) czy też jej modeli (np. federacyjnego, technokratycznego, konfederacyjnego), odpowiadających kolejnym etapom integracji europejskiej. Wychodząc ze słusznego założenia, że stosowane dotąd poszukiwania źródeł i metod legitymizowania UE były nieadekwatne do natury legitymi-

zowanego przedmiotu, Kownacki zaproponował inne ujęcie. Uznając wywodzący się z neoinstytucjonalizmu konstruktywizm w wariacie umiarkowanym oraz koncepcję wielopoziomowego zarządzania jako obiecujące perspektywy teoretyczne dla swoich badań, dokonał on mianowicie diagnozy legitymizowania wielopoziomowego systemu politycznego UE w oparciu jednocześnie i o reprezentację, i o uznanie. Autor posługiwał się przy tym takimi właściwie dobranymi metodami, jak: komparatystyczną, systemową, decyzyjną oraz stosował indukcyjną metodę wnioskowania.

Postawiona we *Wstępie* hipoteza o rozproszonym charakterze owego legitymizowania, tj. pochodzącym z różnych poziomów i od różnych aktorów, została zweryfikowana (niezrozumiałą jest przy tym sygnalizowany przez Autora (s. 22, 24) zamiar „falsyfikacji” tej hipotezy). Trudno wyobrazić sobie przy tym inną kolejność poszczególnych kroków badawczych wiodących do takiego wniosku niż tę zastosowaną przez Autora, którą wyraża struktura książki. Składa się na nią sześć rozdziałów, które – według jego deklaracji – można dalej sprowadzić do dwóch części: teoretycznej i analityczno-eksplanacyjnej. Szkoda, że dla jeszcze większej przejrzystości struktury w *Spisie treści* nie wyróżniono tych części. Obecność każdego rozdziału w strukturze pracy została uzasadniona wyraźnie określonym jego celem; trafnie też sformułowano pytania i problemy badawcze. Wszystko to świadczy o wspomnianej już wysokiej samoświadomości metodologicznej Autora. Przemysłaną refleksję teoretyczną prowadzoną w rozprawie kończą trafne konkluzje oraz charakterystyka dwóch modeli odmiennych kierunków legitymizowania systemu politycznego UE: przedstawicielskiego i obywatelskiego.

Rozprawa została oparta na szerokiej bazie bibliograficznej, na którą – obok dokumentów i materiałów źródłowych – składa się obszerna literatura zagraniczna i krajowa. Jej dobór świadczy, że Autor ma doskonale rozeznanie w intensywnej debacie nt. legitymizacji UE, jaka toczyła się na początku XXI w. W tym obszernym zestawie brakuje jednak literatury niemieckojęzycznej. Ten brak tylko po części niwelują tłumaczenia tekstów niemieckich autorów, np. Ulricha Becka czy Jürgena Habermasa. Choć wobec długiej listy przywoływanej literatury niezręczne jest upominanie się o kolejne pozycje, uważam, że wobec przyjętej w pracy konstruktywistycznej perspektywy teoretycznej można było uzupełnić *Bibliografię* o: Skolimowska Anna, *Konstruktywizm w studiach europejskich* (Skolimowska 2013). Krytycznie sygnalizuję też, że podział *Bibliografii* według kryterium formalnego na: prace zwarte, artykuły, inne materiały, strony internetowe, niewiele wnosi do zrozumienia koncepcji rozprawy. Zdaję sobie jednak sprawę, że układ ten jest pewną konwencją, odmienną dla różnych ośrodków naukowych.

Warto dodać, że recenzowana monografia jest niemal nienaganna od strony formalnej (na jej kartach znalazłam jedynie nieliczne „literówki”). Autor imponuje nie tylko erudycją, ale i wyczerpującymi analizami, logicznym tokiem wywodów. Potrafił znaleźć właściwą formę wyrazu dla omawianych przez siebie skomplikowanych zagadnień. Niełatwy, ale precyzyjny język rozprawy dobrze artykułuje uporządkowaną strukturę myślenia. Lektura wymaga jednak od czytelnika maksymalnego skupienia (niektóre zdania mogły być krótsze), ale za to podjęty trud owocuje poznawczą satysfakcją.

Bibliografia:

SKOLIMOWSKA Anna (2013), *Konstruktywizm w studiach europejskich*, Warszawa.